



VOL VAN WATER...

De waterbeheerplannen in openbaar onderzoek

MAASBEKKEN

22 november 2006 - 22 mei 2007

Inhoud

Woord vooraf	3
1 De waterbeheerplannen in openbaar onderzoek	5
1.1 Welke plannen zijn in openbaar onderzoek?	6
1.2 Het openbaar onderzoek praktisch	10
2 Het bekkenbeheerplan en de deelbekkenbeheerplannen van het Maasbekken	13
2.1 Kennismaking met het Maasbekken	14
2.2 Wateroverlast en watertekort in het Maasbekken voorkomen	18
2.3 Water voor de mens in het Maasbekken	24
2.4 Naar een betere waterkwaliteit in het Maasbekken	28
2.5 Duurzaam omgaan met water in het Maasbekken	40

Woord vooraf

Beste Lezer,

Een duurzaam waterbeheer is ongetwijfeld één van de grootste uitdagingen van de 21ste eeuw, ook bij ons. Met de Europese kaderrichtlijn Water en het Vlaamse decreet Integraal Waterbeleid willen wij deze uitdaging aangaan.

In uitvoering van dit decreet hebben het Vlaamse gewest, de provinciebesturen en de lokale overheden uitgebreid nagedacht over en gewerkt aan waterbeheerplannen voor heel Vlaanderen.

Naast een integrale visie op het watersysteem bevatten deze plannen ook acties en maatregelen om deze visie te realiseren. Als voorzitter van het bekkenbestuur ben ik er dan ook van overtuigd dat met deze plannen een nieuwe wind zal waaien door het Vlaamse waterlandschap.

De eerste ontwerpen liggen nu op tafel, met concrete voorstellen om het watersysteem er weer bovenop te helpen. Het belang van deze waterbeheerplannen valt moeilijk te overschatten. Ze vormen dan ook de ruggraat van het waterbeleid in Vlaanderen voor de komende jaren.

Maar dat is geen zaak van de overheid alleen. Het openbaar onderzoek brengt daarom de waterbeheerplannen tot bij de bevolking. Gedurende zes maanden krijgt u de kans de plannen in te kijken en uw reacties kenbaar te maken. U kunt opmerkingen formuleren, verbeteringen voorstellen of ideeën aanbrengen. Een unieke gelegenheid dus om mee te denken over hoe wij allen met ons kostbaar water moeten omgaan.

Aan de hand van deze brochure willen we laten kennismaken met de waterbeheerplannen en u informeren over uw inspraakmogelijkheden. Zo hopen we u te inspireren om zelf duurzaam met water om te gaan. Samen kunnen we immers in het waterverhaal het verschil maken.

Ik wens u alvast veel leesplezier.



Steve Stevaert

*Gouverneur Limburg
Voorzitter van het Bekkenbestuur van het Maasbekken*

De loop op het Maasbekken

Deze brochure zet de loop op het bekkenbeheerplan en de deelbekkenbeheerplannen van het Maasbekken. Het is er geen samenvatting van. De brochure biedt u wel een greep uit de acties en de projecten die in het Maasbekken op stapel staan.

Blijft u op uw honger zitten en wenst u toch een volledig overzicht, dan nodigen we u uit om de integrale plannen te raadplegen in het gemeente- of stadhuis of via www.volvanwater.be.

Voor informatie over de waterbeheerplannen voor het Maasbekken uit de eerste hand, bent u van harte welkom op de informatie- en inspraakvergadering. Voor het Antwerps deel van het bekken vindt deze vergadering plaats op 8 februari in Malle, voor het Limburgs deel op 22 februari in Dilsen-Stokkem. Op de voorafgaande infomarkt kunt u vanaf 10 uur terecht met al uw vragen. Meer info hierover vindt u op pagina 10.

Ook over de tien andere bekken is een brochure beschikbaar. U kunt deze brochures downloaden of aanvragen via www.volvanwater.be of via het Waterloket op het nummer 0800 99 004.



1 De waterbeheerplannen in openbaar onderzoek

De waterbeheerders bedenken oplossingen voor de waterproblemen en zetten die op papier. Zo ontstaan waterbeheerplannen. Ze doen dit niet alleen, maar samen met alle sectoren die bij water betrokken zijn. Waterbeleid is immers geen zaak van de overheid alleen. Ook als inwoner bent u van dichtbij betrokken bij de waterproblemen in uw omgeving. U kunt dan ook een belangrijke bijdrage leveren aan het waterbeleid in uw regio.

Tijdens het openbaar onderzoek leggen we onze plannen voor aan alle inwoners van Vlaanderen. Iedereen krijgt de kans zijn zeg te doen. U kunt opmerkingen formuleren, verbeteringen voorstellen of ideeën voor acties en projecten kenbaar maken.

De waterbeheerders gaan dus niet op eigen houtje te werk. Met uw inbreng wordt elk waterbeheerplan een gedragen en realistisch plan, met een grote kans op slagen.

Een waterbeheer zonder grenzen

Water is een systeem dat niet alleen de waterlopen, maar ook het grondwater, de oevers en valleien omvat, en ook alle dieren en planten die er leven. Dit watersysteem stopt niet aan administratieve grenzen. Daarom is een integrale aanpak noodzakelijk, met veel overleg over de grenzen van gemeenten, provincies, gewesten en landen heen.

Het is niet haalbaar om alle acties en maatregelen voor heel Vlaanderen in één allesomvattend plan te gieten. Elk watersysteem verdient een eigen aanpak. Er worden daarom afzonderlijke plannen opgemaakt voor de stroomgebieddistricten van Schelde en Maas, voor de elf bekkens en voor de 103 deelbekkens. Tussen al deze plannen is er een intense samenhang. De waterbeheerplannen hebben als doel samen een integraal waterbeheer in de praktijk te brengen, elk op het juiste niveau. Het waterbeheer in heel Vlaanderen is dus op eenzelfde leest geschoeid.

1.1 Welke plannen zijn in openbaar onderzoek?

Tijdens het openbaar onderzoek krijgt u de gelegenheid om de plannen te raadplegen die voor uw regio van belang zijn. Het gaat om:

- het werkprogramma en het tijdschema voor de opmaak van de stroomgebiedbeheerplannen voor Schelde en Maas en het overzicht van de belangrijkste waterbeheerkwesties in Vlaanderen
- het bekkenbeheerplan van het bekken (of de bekkens) waartoe uw gemeente hoort, samen met de bijhorende deelbekkenbeheerplannen.

De waterbeheerkwesties: opstap naar de stroomgebiedbeheerplannen

In het Vlaamse Gewest liggen vier stroomgebieden: de Schelde, de Maas, de IJzer en de Brugse Polders. De Schelde maakt samen met de IJzer en de Brugse Polders deel uit van het internationale stroomgebied-district van de Schelde. De Maas maakt deel uit van het internationale stroomgebied-district van de Maas.

Vlaanderen zal tegen eind 2009 stroomgebied-beheerplannen vaststellen voor Schelde en Maas. De Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW) staat in voor de opmaak ervan. Ook over deze plannen komt er, in een volgend stadium (december 2008 - juni 2009), een openbaar onderzoek.

U kunt nu al het voorbereidend document raadplegen. Hierin worden de belangrijkste waterbeheerkwesties in Vlaanderen beschreven. Dit zijn de grote uitdagingen voor het waterbeleid waaraan we de komende jaren extra aandacht zullen besteden. U vindt in dit document ook het tijdschema en werkprogramma voor de opmaak van de stroomgebiedbeheerplannen.

U kunt het document *De waterbeheerkwesties in Vlaanderen. Eerste stap in de opmaak van de stroomgebiedbeheerplannen voor Schelde en Maas* inkijken in het gemeentehuis, raadplegen of bestellen via www.volvanwater.be of gratis aanvragen via het Waterloket op het nummer 0800 99 004.

De waterbeheerplannen: hun wettelijke context

De waterbeheerplannen geven uitvoering aan het integraal waterbeleid. Dit integraal waterbeleid is wettelijk vastgelegd in de Europese kader-richtlijn Water en het (Vlaamse) decreet Integraal Waterbeleid en ook politiek verwoord in de eerste Waterbeleidsnota.

Over elk van deze drie wettelijke pijlers van het integraal waterbeleid is een brochure beschikbaar. U kunt deze brochures downloaden via www.volvanwater.be of aanvragen via het Waterloket (0800 99 004).

De waterbeheerkwesties: uitdagingen voor het Vlaamse waterbeleid

In het document *De waterbeheerkwesties in Vlaanderen. Eerste stap in de opmaak van de stroomgebied-beheerplannen voor Schelde en Maas*, dat samen met de (deel)bekkenbeheerplannen in openbaar onderzoek is, vormen vijf waterbeheerkwesties de aandachtspunten voor het waterbeheer van de komende jaren:

De toestand van het oppervlaktewater beschermen en verbeteren. De aanspraken die we met zijn allen op het oppervlaktewater maken, zijn enorm. Enkel een goed beheer kan ervoor zorgen dat beken, rivieren en kanalen ook in de toekomst hun functies kunnen blijven vervullen.

De kwaliteit van het grondwater beschermen en verbeteren. Het grondwater is een essentieel onderdeel van het watersysteem: een waardevolle grondstof die we moeten beschermen tegen verontreiniging.

Duurzaam voorraadbeheer. Water is een natuurlijke grondstof, waarmee we zorgvuldig moeten omspringen. We streven daarom naar een duurzaam voorraadbeheer en een rationeel gebruik van water.

Wateroverlast en watertekort in samenhang aanpakken. Overstromingen en wateroverlast, maar ook verdroging, zijn nijpende problemen. Een geïntegreerde aanpak van beide kwesties moet toelaten ze in de toekomst in te perken.

Verstandig investeren. Er zijn heel wat maatregelen en middelen nodig om weerwerk te geven aan alle waterproblemen die op ons afkomen. De haalbaarheid en de betaalbaarheid van het waterbeheer is een belangrijke bekommernis.



Ieder bekken een eigen bestuur

Het waterbeleid op het niveau van een bekken wordt gecoördineerd door het **bekkenbestuur**. Hierin zetelen vertegenwoordigers van het Vlaamse Gewest en mandatarissen van de provincies en de deelbekkens. De voorzitter van het bekkenbestuur is de provinciegouverneur. Het bekkenbestuur keurt het ontwerp van het bekkenbeheerplan goed.

Het **bekkensecretariaat** staat in voor de dagelijkse werking van het bekken. Dit secretariaat bestaat minstens uit de bekkencoördinator, een planningsverantwoordelijke en per provincie een personeelslid van het beleidsdomein Ruimtelijke Ordening. Het bekkensecretariaat bereidt het ontwerp van het bekkenbeheerplan voor.

Elk bekken krijgt ook een **bekkenraad**. In de bekkenraad zijn alle maatschappelijke belangengroepen die te maken hebben met het waterbeleid vertegenwoordigd. De bekkenraad verstrekt advies over het ontwerp van het bekkenbeheerplan.

De bekkenbeheerplannen

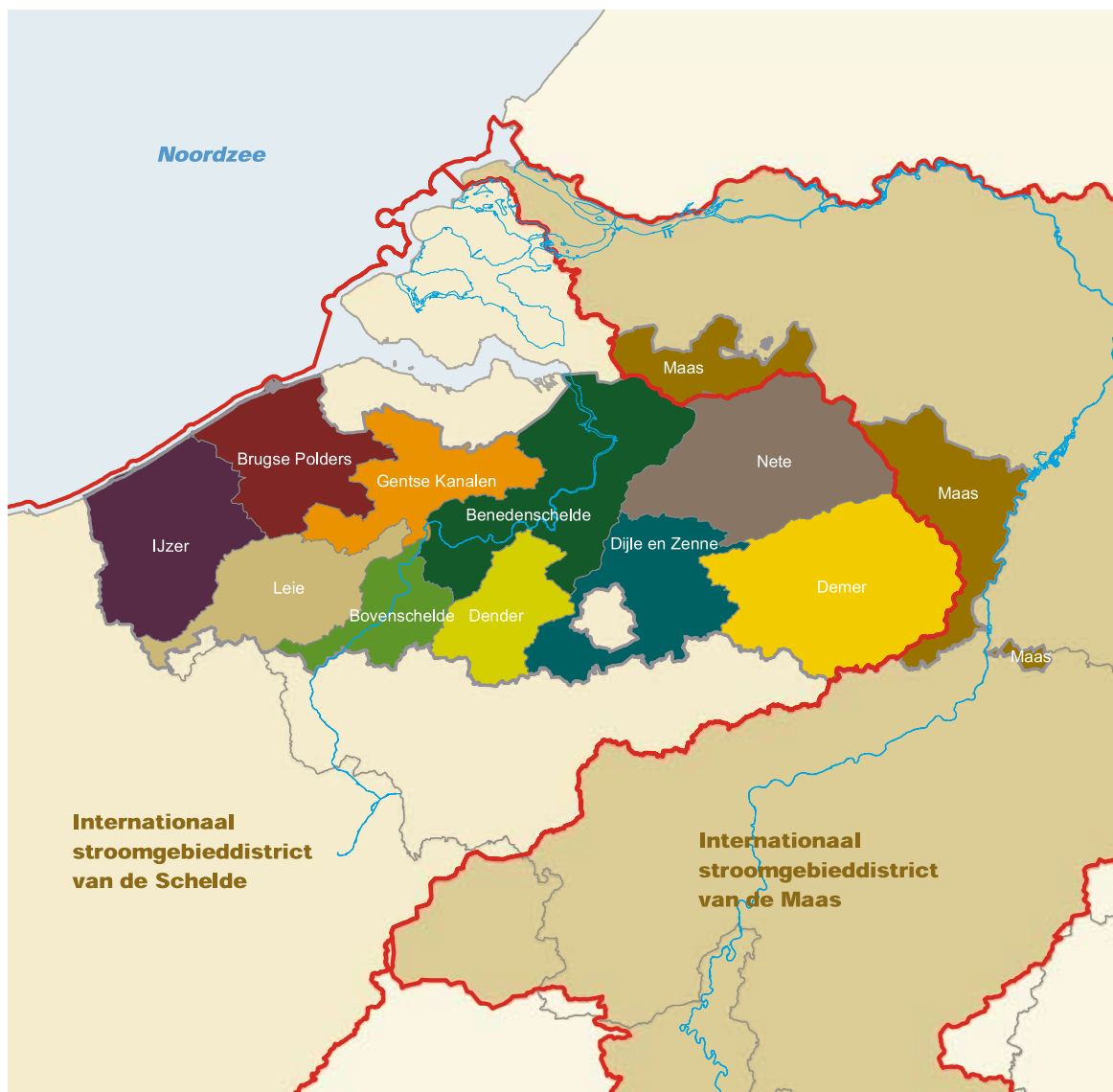
In Vlaanderen zijn er elf bekkens. Van west naar oost zijn dat het bekken van de IJzer, de Leie, de Brugse Polders, de Bovenschelde, de Gentse Kanalen, de Dender, de Benedenschelde, de Dijle en de Zenne, de Nete, de Demer en de Maas.

Het bekkenbeheerplan bundelt alle aspecten en kenmerken van het bekken en beschrijft welke knelpunten en kansen er zich voordoen. Het centrale hoofdstuk van het plan is een weloverwogen visie op het waterbeheer in het bekken. Doelstellingen, maatregelen en acties vertalen deze visie naar de praktijk.

De deelbekkenbeheerplannen

Elk bekken is verder opgedeeld in deelbekkens. Om het waterbeleid op dit niveau te coördineren, zijn waterschappen opgericht. Dit zijn samenwerkingsverbanden tussen de verschillende waterbeheerders in één of meerdere deelbekkens.

De secretariaten van de waterschappen staan in voor de opmaak van de deelbekkenbeheerplannen. Deze plannen verfijnen het bekkenbeheerplan en worden er als deelplan aan toegevoegd. Ze zijn dan ook samen in openbaar onderzoek.



De waterbeheerplannen: samenhang verzekerd

De samenhang en de afstemming tussen de waterbeheerplannen op de verschillende niveaus is cruciaal. Het bekkenbeheerplan is een scharnierdocument. Het vormt een bouwsteen voor de stroomgebiedbeheerplannen en vertaalt via acties en maatregelen de krachtlijnen van het Vlaamse waterbeleid naar de praktijk.

Het bekkenbeheerplan biedt ook een houvast voor de deelbekkenbeheerplannen. Deze volgen de aanpak en de grote lijnen van het bekkenbeheerplan en verfijnen die verder voor het deelbekken.

In het stroomgebiedbeheerplan en het bekkenbeheerplan komen vooral de bevoegdheden en de verantwoordelijkheden van de waterbeheerders van het Vlaamse Gewest aan bod. In het deelbekkenbeheerplan ligt de klemtoon op de bevoegdheden en de verantwoordelijkheden van de lokale waterbeheerders. Dit zijn de provincies, de gemeenten en de polders en wateringen die in het deelbekken liggen.

1.2 Het openbaar onderzoek praktisch

Waar kunt u de documenten inkijken?

Van 22 november 2006 tot 22 mei 2007 kunt u in uw gemeente- of stadhuis de waterbeheerplannen voor uw gemeente inkijken. U kunt deze documenten ook raadplegen op de website van het openbaar onderzoek: www.volvanwater.be.

De informatie- en inspraakvergadering met infomarkt vindt in het Antwerps deel van het Maasbekken plaats op 8 februari, om 19 uur, in het Provinciaal Vormingscentrum, Smekenstraat 61 te Malle. In het Limburgs deel van het Maasbekken vindt de vergadering plaats op 22 februari, om 19 uur, in het bezoekerscentrum 'De Wissen', Maaspark te Dilsen-Stokkem. De

vergadering wordt voorafgegaan door een infomarkt. Vanaf 10 uur kunt u er met uw vragen terecht.

Hoe kunt u reageren?

U dient uw opmerkingen schriftelijk in bij het college van burgemeester en schepenen. Ook tijdens de informatie- en inspraakvergaderingen kunt u een reactie overmaken.

Om met uw opmerkingen en ideeën rekening te kunnen houden, is het belangrijk dat u ten laatste op 22 mei 2007 reageert. Alle reacties die vóór die datum ingediend zijn, worden geëvalueerd.

Wat gebeurt er met uw opmerkingen en adviezen?

Na het openbaar onderzoek bezorgt het college van burgemeester en schepenen de opmerkingen op het document over de waterbeheerkwesties aan de CIW. De opmerkingen op de (deel)bekkenbeheerplannen worden aan de bekkensecretariaten bezorgd.

De CIW zal uw opmerkingen en adviezen op de waterbeheerkwesties meenemen bij de voorbereiding van de stroomgebiedbeheerplannen. Hetzelfde gebeurt met de reacties van de MiNa-Raad, de SERV, de bekkensraden en de bekkensbesturen.



Het bekkenbestuur zal uw opmerkingen en adviezen op het (deel)bekkenbeheerplan meenemen bij de aanpassing van het plan. Ook met de opmerkingen van de bekkenraad en van de waterschappen wordt rekening gehouden.

De Vlaamse Regering stelt de bekkenbeheerplannen, met de bijhorende deelbekkenbeheerplannen, definitief vast. Dit gebeurt ten laatste op 22 december 2007. Van dan af zijn de definitieve plannen in te kijken bij de betrokken provincies en gemeenten of te raadplegen via www.volvanwater.be.





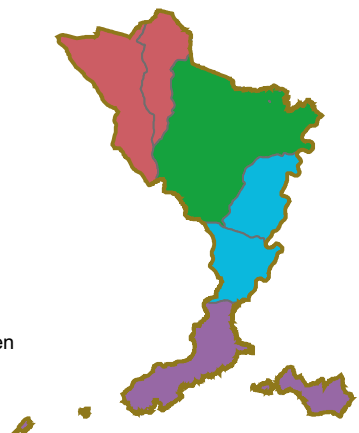
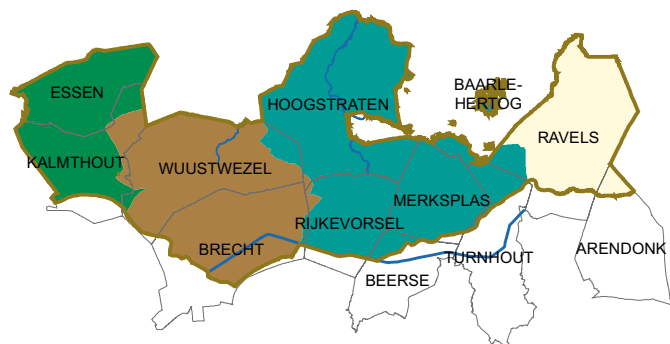
2 Het bekkenbeheerplan en de deelbekkenbeheerplannen van het Maasbekken

Het bekkenbeheerplan en de deelbekkenbeheerplannen van het Maasbekken zijn allesomvattende plannen met tientallen acties en projecten. Uiteraard biedt deze brochure niet de mogelijkheid deze stuk voor stuk te bespreken. U vindt hier dan ook een greep uit de acties en de projecten die in het Maasbekken op stapel staan. Deze selectie geeft u een idee van wat u de komende jaren mag verwachten, maar niet het totaalbeeld.

Blijft u op uw honger zitten en wenst u toch een volledig overzicht, dan nodigen we u uit om de integrale plannen te raadplegen in het gemeente- of stadhuis of via www.volvanwater.be.

2.1 Kennismaking met het Maasbekken



Algemene gegevens	
Oppervlakte	1596 km ² , waarvan 1043 km ² in de provincie Limburg en 553 km ² in de provincie Antwerpen
Bodem	vooral zand en lemig zand
Reliëf	in Antwerpen: vlak uitzicht in Limburg: ° het Kempisch plateau, een vrij vlak gebied met uitzondering van een aantal uitgestrekte duinmassieven ° de alluviale Maasvlakte met een vrij vlak reliëf dat gewijzigd is door grindwinningen ° de hoger gelegen, hellende leemgronden ten zuiden van het Albertkanaal en in Voeren drie mijnverzakkingskernen: ten noorden van Eisden, ten noordoosten van Meeswijk en ter hoogte van Leut
Verstedelijkingsgraad	het Maasbekken is relatief weinig verstedelijkt belangrijkste verstedelijkte gebieden: Noord-Limburg (Lommel-Overpelt-Neerpelt), de Maasvallei (Maaseik-Dilsen-Maasmechelen-Lanaken), de kernen Tongeren, Hoogstraten en de as Essen-Kalmthout
Open ruimte	akkerbouw, bossen en grasland
Oppervlaktewater	
Hoofdwaterloop	Gemeenschappelijke Maas
Belangrijke zijwaterlopen (Vlaanderen)	Berwijn, Voer, Jeker, Bosbeek, Abeek, Itterbeek, Lossing, Dommel, Warmbeek, Mark, Merkske en de Kleine Aa/ Weerijs
Kanalen	Albertkanaal, Kanaal Briegden-Neerharen, Zuid-Willemsvaart, Kanaal Bocholt-Herentals, Kanaal Dessel-Turnhout-Schoten
Belangrijke stilstaande waters	ontginningsplassen



Deelbekkens

-  Aa-Leyloop
-  Dommel
-  Jeker en Heeswater
-  Kikbeek en Ziepbeek
-  Kleine Aa
-  Mark
-  Noordoost-Limburg
-  Voeren
-  Warmbeek
-  Weerijs
-  Zanderbeek en Vrietselbeek

Waterschappen

-  Dommel en Warmbeek
-  Noordoost-Limburg
-  Centrale Maasvlakte
-  Jeker, Heeswater en Voeren
-  Mark en Weerijs

Waterloopbeheerders

Beheer van de Gemeenschappelijke Maas, het Albertkanaal en de Kempense kanalen

NV De Scheepvaart

Beheer van de onbevaarbare waterlopen van eerste categorie

Vlaamse Milieumaatschappij (VMM)

Beheer van de onbevaarbare waterlopen van tweede categorie buiten de wateringen

provincie Antwerpen en provincie Limburg

Beheer van de onbevaarbare waterlopen van derde categorie buiten de wateringen

gemeenten in de provincie Limburg: As, Bilzen, Bocholt, Bree, Dilsen-Stokkem, Genk, Gingelom, Hamont-Achel, Hechtel-Eksel, Heers, Herstappe, Houthalen-Helchteren, Kinrooi, Lanaken, Lommel, Maaseik, Maasmechelen, Meeuwen-Gruitrode, Neerpelt, Opglabbeek, Overpelt, Peer, Riemst, Tongeren, Voeren, Zutendaal

gemeenten in de provincie Antwerpen: Arendonk, Baarle-Hertog, Beerse, Brecht, Essen, Hoogstraten, Kalmthout, Merksplas, Ravels, Rijkevorsel, Turnhout, Wuustwezel

Beheer van de onbevaarbare waterlopen van tweede en derde categorie en niet-geklasseerde waterlopen binnen wateringen

Wateringen De Dommelvallei, De Vreenebeek, Het Grootbroek, De Oostelijke Mark en De Beneden-Mark, Watering van Loenhout, Wateringen van Wuustwezel en Overbroek



Kwaliteitsbeheer van het oppervlaktewater

VMM

meting, controle en rapportering van de oppervlaktewaterkwaliteit, van de waterbodempkwaliteit en van de vuilvrachten van het geloosde afvalwater

controle van de bacteriologische kwaliteit van het zwemwater in de zwem- en recreatievijvers

opmaak van investeringsprogramma's voor de bovengemeentelijke waterzuiveringsinfrastructuur en voor de aanleg of de verbetering van gemeentelijke rioleringen en van kleinschalige zuiveringsinstallaties

ecologisch en economisch toezicht op de afvalwatersanering, meer bepaald de opmaak van de zoneringsplannen voor de sanering van het afvalwater en het toezicht op de waterdistributiemaatschappijen

Aquafin

ontwerp en bouw van de bovengemeentelijke infrastructuur voor waterzuivering

exploitatie van rioolwaterzuiveringsinstallaties en bovengemeentelijke rioleringen

Gemeenten

uitbouw en beheer van het gemeentelijk rioleringsstelsel

(Drink)watermaatschappijen

verantwoordelijk voor het zuiveren, opvangen, transporteren en verzamelen van afvalwater (kunnen hiervoor gebruik maken van bovengemeentelijke en gemeentelijke collectoren, rioleringen en waterzuiveringsinfrastructuur) (saneringsplicht sinds 2005)

Drinkwatervoorziening

Productie, distributie en transport van het drinkwater

(Drink)watermaatschappijen Vlaamse Maatschappij voor Watervoorziening (VMW), Provinciale en Intercommunale Drinkwatermaatschappij der Provincie Antwerpen (Pidpa) en de Waterregie Tongeren

Grondwater

Belangrijke watervoerende lagen

Het quartair aquifersysteem, Kempisch aquifersysteem, oligoceen aquifersysteem, ledo-paniseliaan-brusseliaan aquifersysteem, paleoceen aquifersysteem, krijt aquifersysteem

Beheer van kwaliteit en kwantiteit

VMM

2.2 Wateroverlast en watertekort in het Maasbekken voorkomen

Het Maasbekken, gevoelig voor overstromingen

Overstromingen zijn een natuurlijk verschijnsel. Vooral tijdens de winterperiode zorgt de verhoogde aanvoer van water ervoor dat waterlopen buiten hun oevers treden en hun winterbedding innemen. Het Maasbekken is van nature gevoelig voor overstromingen. Van oudsher kwamen hier talrijke en uitgebreide overstromingen voor. Daarbij komt nog de invloed van de mens op het watersysteem. Heel wat valleigebieden zijn ingenomen door bebouwing. Talloze waterlopen zijn rechtgetrokken. Bovendien is de verharde oppervlakte in het Maasbekken doorheen de jaren fors toegenomen. Op sommige plaatsen is er dan ook terugkerende wateroverlast.

Op de Maas zelf werd het 'Maasdijkenplan' gerealiseerd, dat het achterland beschermt tegen een afvoer tot 3.000 m³/s. De dijken beschermen ook het oostelijke mijnverzakkingsgebied, dat lager ligt dan de Gemeenschappelijke Maas. Binnen de dijken komt nog wateroverlast voor wanneer het water langdurig hoog staat: het water sijpelt dan binnen door de grondlagen onder de dijken. In de hellende gebieden van Zuid-Limburg komen dan weer problemen voor met modderstromen.

Het antwoord op wateroverlast en verdroging: een drietrapsstrategie

Onze watersystemen zijn uit balans: wateroverlast, maar ook verdroging zijn daarvan de sprekende bewijzen. Beide problemen hebben dezelfde oorzaken en daarom is een geïntegreerde aanpak van wateroverlast en verdroging aangewezen.

Om te voorkomen dat de wateroverlast wordt afgewenteld op de gebieden stroomafwaarts, volgt het waterbeheer een drietrapsstrategie. Die moet een antwoord bieden op de wateroverlast in het Maasbekken en de strijd tegen verdroging aangaan:

- **Vasthouden.** In de eerste plaats wordt de neerslag zoveel mogelijk ter plaatse vastgehouden.
- **Bergen.** Indien nodig, wordt langs de waterlopen bijkomende ruimte voor water (buffering) voorzien.
- **Afvoeren.** Als zowel vasthouden als bergen ontoereikend is, moet het water op een veilige manier worden afgevoerd naar de waterlopen stroomafwaarts.



Water vasthouden is de boodschap

Eén van de oorzaken van de toenemende wateroverlast is de verharde oppervlakte, die ook in het Maasbekken de laatste decennia sterk is toegenomen. Om te verhinderen dat het water in een sneltempo de waterloop of de riool bereikt, moet neerslag zoveel mogelijk terug de bodem insijpelen. Deze infiltratie zorgt voor een aanvulling van de grondwatervoorraden en gaat verdroging tegen. Bovendien stroomt de neerslag zo trager af naar de waterlopen. Ook erosie en de toevoer van sediment naar de waterloop nemen af wanneer we het water vasthouden. Daardoor komt er minder sediment in de waterlopen terecht en moet de waterloopbeheerder minder ruimen.

Hoe we in de praktijk 'water vasthouden', hangt af van gebied tot gebied:

- In de open ruimte moet het hemelwater zoveel mogelijk kunnen infiltreren. In landbouwgebieden kan dit door bestaande grachten te herwaarderen, door aangepaste teelt- en bewerkingstechnieken (die infiltratie in de hand werken) toe te passen en door bufferstroken en poelen aan te leggen en houtkanten en heggen aan te planten. Sommige

Water vasthouden: wat kunt u zelf doen?

'Afkoppelen' is tegenwoordig een veelgehoord woord. Maar wat betekent het eigenlijk? Wanneer het veel regent, krijgen de waterlopen een grote hoeveelheid water te slikken, vaak met overstromingen en wateroverlast tot gevolg. Door dat hemelwater 'af te koppelen' en vast te houden, voorkomen we dat het in sneltreinvaart in de riolering of in de waterloop terecht komt. Dat kan door het water op te slaan en opnieuw te gebruiken óf door het te laten infiltreren in de bodem. Als er gescheiden riolering in uw straat ligt en als het technisch mogelijk is, bent u verplicht om het regenwater af te koppelen van de riolering.

Wie vandaag bouwt of verbouwt, is verplicht een hemelwaterput aan te leggen. Maar in veel oude huizen is er een ongebruikte regenput. Meestal vraagt het niet veel moeite om zo'n oude put in gebruik te nemen. Ook voor uw portemonnee is dat een goede zaak: door hemelwater te gebruiken bespaart u immers op uw waterfactuur.

Als de bodem hiervoor geschikt is, kunt u hemelwater dat u niet gebruikt in de grond laten dringen. Kies in dat geval bij de aanleg van uw oprit of terras voor waterdoorlatende grasdallen of grasbetontegels.

Uw gemeente- of stadsbestuur kan u meer info geven over subsidies voor hemelwaterputten, infiltratievoorzieningen en groendaken.

bos-, natuur- en groengebieden zijn infiltratiegebieden, andere houden van nature het water vast. Door nieuwe waterrijke gebieden (wetlands) te ontwikkelen, komen er meer mogelijkheden voor waterconservering.

- In gebieden waar grote oppervlakten verhard zijn – woongebieden, industrieterreinen, wegen, parkings,... – gaan we het hemelwater zoveel mogelijk afkoppelen van de riolering en hergebruiken. Waar de situatie ter plekke en de bodemgesteldheid het toelaten, kunnen oppervlakten doorlaatbaar worden gemaakt. De neerslag kan hier dan terug de bodem in of met andere woorden infiltreren.

Op zoek naar bijkomende ruimte voor waterberging

Soms zijn er te weinig mogelijkheden om het hemelwater bovenstrooms vast te houden. In dat geval moeten de valleien het overtollig water tijdelijk opvangen. Waterlopen moeten zoveel mogelijk gebruik kunnen maken van hun natuurlijke overstromingsgebieden. We doen er dus goed aan de nog onbebouwde valleigebieden ook in de toekomst bouwvrij te houden. De waterloopbeheerders bekijken de mogelijkheden samen met de verantwoordelijken voor de ruimtelijke ordening en andere betrokkenen.

Hemelwater: een zaak van afkoppelen, infiltreren en hergebruiken

Extra buffer aan nieuwe randweg Baarle-Hertog

In Baarle-Hertog komt er een nieuwe randweg ten oosten en ten noorden van het centrum. Binnen de randweg kan in de toekomst nog industrie bijkomen. De gemeente zorgt bij de aanleg van de weg voor extra buffervoorzieningen voor het hemelwater. Er komen gewone afwateringsgrachten waarin het hemelwater kan infiltreren. Deze wateren af richting Dommel en Nederland. Extra brede bermen moeten afspoelend zand en sediment opvangen. Deze bermen worden onderhouden en eventueel afgegraven en afgevoerd naar een stortplaats.

Oog voor hemelwater bij uitbreiding Tongeren-Oost

Het industrieterrein Tongeren-Oost heeft momenteel een oppervlakte van 100 ha. De stad Tongeren plant een uitbreiding van 40 ha. Ze legt nieuwe bedrijven op hun hemelwater zoveel mogelijk op hun terrein zelf te laten bezinken vooraleer het wordt afgevoerd. Er komen ook retentiebekkens om het opgevangen hemelwater te stockeren. Tegelijk krijgt het terrein een facelift. De bestaande riolering wordt aangepast om wateroverlast te voorkomen en de uitbreiding van de industriezone op te vangen.

Optimalisatie van de landbouwstuwten in Watering Het Grootbroek

In het kader van het Interreg-project werden in het ambtsgebied van de Watering Het Grootbroek 79 landbouwstuwten geplaatst om in de grachten water vast te houden op perceelsniveau. Deze stuwten bevinden zich langs de Veldhouwerbeek, de Horsgaterbeek en hun bijlopen. De watering stelt voor om de stuwten in kaart te brengen zodat het gebruik ervan kan verbeterd worden.

Sommige valleigebieden in het Maasbekken zijn geschikt om water te bergen, maar overstromen in de praktijk niet, bijvoorbeeld omdat de oevers te hoog zijn. Ook in deze 'potentiële' waterbergingsgebieden wordt het best niet meer gebouwd.

Op heel wat plaatsen nemen bebouwing, industrie en wegen de natuurlijke overstromingsgebieden in. Gerichtte ingrepen, zoals de aanleg van een wachtbekken, kunnen deze verloren ruimte compenseren.

Ook in de waterlopen zelf komt het erop aan het water vast te houden. Dit kan door waterlopen opnieuw te laten meanderen, oevers weer in hun natuurlijke staat te herstellen of door grachten te herwaarderen.

Afvoeren: als de nood het hoogst is

Soms hebben vasthouden en bergen niet het verhoopte effect en dreigt er toch wateroverlast. Het water moet dan op een vlotte en veilige manier worden afgevoerd. Dan kan het noodzakelijk zijn pompen te installeren, stuwen aan te passen, bruggen te verhogen, lokaal te baggeren en kruid te ruimen.

Voor het Maasbekken is het zeer belangrijk dat de afvoerfunctie van de Maas optimaal benut kan worden. Dit gebeurt onder de vorm van 'stromende berging' in de rivier zelf.



Wateroverlast: een strijd op vele fronten

De voorbije jaren hebben we meermaals ondervonden dat de waterhuishouding in het Maasbekken zeer kwetsbaar is. Alle waterloopbeheerders geven dan ook hoge prioriteit aan het bestrijden van de waterellende. We geven hier enkele voorbeelden van initiatieven die de wateroverlast aanpakken.

Het Vlaamse Gewest pakt wateroverlast in Lauw aan

De Jeker is een grillige rivier, die regelmatig buiten haar oevers treedt en zo heel wat materiële schade aanricht. De dorpskern van Lauw werd hierbij in het verleden niet gespaard. In september 1998 stond het water op sommige plaatsen tot 50 cm hoog. Om een einde te maken aan de waterellende in Lauw wil het Vlaamse Gewest in de Jekervallei een wachtbekken aanleggen. Dit komt stroomopwaarts de dorpskern van Lauw, tot aan de grens met Wallonië. Op de Jeker komt er een dwarsdijk met een automatische stuw. Deze dient om het debiet stroomafwaarts te regelen, waardoor overstromingen in de dorpskern vermeden worden. Stroomopwaarts de dijk vult de vallei zich dan met Jekerwater. Om de effecten van de aanleg van het wachtbekken op de natuur te compenseren, neemt het Vlaamse Gewest maatregelen om de natuurlijke structuur van de Jeker stroomafwaarts van Lauw in ere te herstellen.

Waterberging in de vallei van Dommel en Bollisenbeek

Langs de Dommel en de Bollisenbeek doen zich geregeld overstromingen voor, vooral in het centrum van Neerpelt. Daarom zoeken de VMM, de provincie en de watering stroomopwaarts naar overstromingsgebieden. De waterloopbeheerders onderzoeken ook hoe ze kunnen werken aan meer structuurvariatie en tegelijkertijd de vrije vismigratie kunnen verbeteren. Er wordt gestart met een project langs de Mullemer Bemden en de Kleine Beek. De bestaande bodemvallen op de Bollisenbeek worden aangepast.

Op zoek naar berging rond de Dorpsbeek

In Kalmthout is er regelmatig wateroverlast in de omgeving van de Dorpsbeek. De gemeente legde langs de beek al bufferbekkens aan, onder meer een ondergronds bufferbekken op de hoek van de Groenweg en Zwanenberg. Er zijn plannen voor nog meer gebieden met bijkomende waterberging.

Provincie Antwerpen zoekt oplossingen voor de Aa

In het kader van de ruilverkaveling zijn langs de Aa in Ravels drie wachtbekkens aangelegd. Vanuit Nederland is er echter vraag naar nog meer buffering op Belgisch grondgebied. De provincie Antwerpen onderzoekt de mogelijke oplossingen.

Brecht lost wateroverlast aan Mallebaan op

In de ambachtelijke zone aan de Mallebaan in Brecht (N153A) trad in het verleden meermaals wateroverlast op. De (deels dichtgeslibde) duiker onder het kanaal Dessel-Turnhout-Schoten kan het aangevoerde water niet verwerken. De buffercapaciteit van de grachten is beperkt, omdat ze in het verleden werden ingebuisd. De gemeente Brecht zal ter hoogte van de Mallebaan een wachtbekken en langs de Wehagenbeek een winterbedding aanleggen om extra water te bufferen.

Meer ruimte voor de Gemeenschappelijke Maas

De Gemeenschappelijke Maas vormt over een afstand van ongeveer 45 km de grens tussen Vlaanderen en Nederland. De Maas werd in het verleden rechtgetrokken. Dat heeft ertoe geleid dat de rivier haar natuurlijk uitzicht heeft verloren. Ingrepen in de waterhuishouding hebben het typische karakter van de Gemeenschappelijke Maas ernstig aangetast. De winter- en zomerdijken en de grindwinning hebben een grote invloed op haar natuurwaarde en hydrologie.

Het grensoverschrijdende project 'Levende Grensmaas' moet de rivier meer ruimte geven in een gebied van ruim 4.000 ha, tussen Maastricht en Roosteren aan Nederlandse zijde en van Lanaken tot Kessenich aan Vlaamse kant. Er wordt in dit gebied ook aan natuurontwikkeling gedaan, maar binnen de afspraken die de Vlaamse en de Nederlandse overheid maakten over bescherming tegen hoogwater.

NV De Scheepvaart zal het gebied Negenoord-Oost en Kerkeweerd opnieuw inrichten. De bestaande zomerdijken worden vervangen door een teruggetrokken zomerdijk. Verder zijn gepland: het verbreden van de zomergracht tussen Negenoord en Bichterweerd, het verwijderen van de zomerdijk van Bichterweerd, het verlagen van de zomeroevers van Elerweerd en het herinrichten van beekmondingen in de Maas. Mee op vraag van Rijkswaterstaat-projectorganisatie 'De Maaswerken', worden ook de gebieden Hochter Bampd, Herbricht en Kotem opnieuw ingericht. Deze gebieden, de zogenaamde 'Vlaamse Boertienlocaties', liggen in het winterbed van de Gemeenschappelijke Maas in Lanaken en Maasmechelen. Nederland betaalt de ingrepen op Vlaams grondgebied, op plaatsen waar aan Nederlandse zijde geen ruimte is voor een verbreding van het zomerbed.

Operationeel Bekkenmodel Maas: niet alle risico's zijn te vermijden

Soms is het technisch en maatschappelijk-economisch onmogelijk om woningen en bebouwde zones te beschermen tegen wateroverlast. Om in dergelijke situaties schade te vermijden, werkt de VMM aan een computermodel.

Dit model – het Operationeel Bekkenmodel Maas – moet op termijn toelaten overstromingen in het Maasbekken te voorspellen. Op basis van waterstanden en weersvoorspellingen berekent het model of er overstromingen dreigen en welke wijken, straten en huizen met wateroverlast te kampen krijgen. Met deze informatie kunnen de hulpdiensten preventief optreden en bewoners tijdig verwittigen.

Antwerpen gaat verdroging tegen

In Zandvenheide, het brongebied van de Mark, willen de gemeenten Merksplas en Turnhout werken aan een aangepast beheer van het grachtenstelsel. Ze willen zo het hemelwater meer ter plaatse laten infiltreren, zodat het niet in een mum van tijd wordt afgevoerd naar lager gelegen gebieden. Verder komen er maatregelen om de verdroging tegen te gaan, zoals het minder diep ruimen van de grachten. Dit is noodzakelijk om de vogels in dit Europees beschermd gebied te beschermen.

Ook in de Brechtse Heide is een project opgestart om de verdroging aan te pakken. De provincie Antwerpen nam dit initiatief in het kader van het Landschapspark 'De Voorkempen'. De bedoeling is het teveel aan neerslag, vooral in de winter, langer vast te houden. Op de grachten komen er regelbare stuwen. De landbouwers kunnen die gebruiken om zelf de gewenste waterstand in te stellen voor hun bedrijf.

2.3 Water voor de mens in het Maasbekken

Water heeft vele functies

Water vervult uiteenlopende functies in onze maatschappij. Het is onmisbaar als hulpbron voor industrie en landbouw en als grondstof voor drinkwater. Water heeft een belangrijke recreatieve en cultureel-historische waarde en is een duurzaam transportmiddel. Ook voor natuur en landschap is water van grote betekenis.

We hebben in het Maasbekken aandacht voor al deze functies en kiezen daarbij zoveel mogelijk voor het laten samengaan van functies, zonder de draagkracht van het watersysteem uit het oog te verliezen. We moeten dus zorg dragen voor het watersysteem en erover waken dat het niet overbelast raakt.

Scheepvaart op de Maas en de kanalen waarborgen en uitbreiden

De scheepvaart is een duurzame transportwijze. Dat is één van de redenen waarom de Vlaamse overheid de binnenvaart wil stimuleren.

Om alle mogelijkheden en verbindingswegen open te houden, is het belangrijk dat de scheepvaart op de waterwegen in het Maasbekken gewaarborgd blijft.

Op het Albertkanaal worden de infrastructuurknelpunten weggewerkt, zodat het kanaal bevaarbaar wordt voor schepen tot 10.000 ton. De bruggen op het Albertkanaal en de Zuid-Willemsvaart worden verhoogd. NV De Scheepvaart vervangt via het project 'Blauwe Kei' de drie sluisen op het kanaal Bocholt-Herentals. Tussen Bocholt en Dessel kunnen dan ook schepen van 1.350 ton varen. Ook komen er op het Albertkanaal en de Kempense kanalen extra oeververstevingingen en uitgebreidere laad- en losfaciliteiten. Langs het Albertkanaal en het kanaal Dessel-Turnhout-Schoten komt er ook meer ruimte voor bedrijven aan het water.

Duurzaam toerisme en recreatie alle kansen geven

In het Maasbekken is het prachtig wandelen en fietsen aan het water. Niet enkel de inwoners van het bekken genieten van deze troef. Verschillende plaatsen zijn een echte trekpleister voor dagjesmensen en toeristen. Denk aan de georganiseerde kajakvaart op de Dommel, de plezier- en toervaart op de Gemeenschappelijke Maas, het Albertkanaal en de Kempense kanalen en de vele wandel- en fietspaden aan het water. Verder behoren de kanalen en enkele grindplassen langs de



Maas tot de favoriete plekjes van menig hengelaar. Delen van de grindplassen 'Spaanjerd' en 'Heerenlaak' zijn ingericht als surf- en zeilplas. Hier en daar kan men zelfs een frisse duik nemen in het water.

Maar recreatie en toerisme hebben altijd een impact op het water. Zachte recreatie willen we alle kansen geven, zonder de natuur en het landschap te zeer te verstoren. Snelvaart, jetski en andere vormen van harde recreatie kunnen echter een grote invloed hebben op de omgeving. In het Maasbekken vinden ze dan ook enkel plaats binnen speciaal hiervoor

afgebakende zones op de Maas, het Albertkanaal en de Zuid-Willemsvaart.

Het erfgoed aan het water in ere herstellen

De mens heeft altijd al de nabijheid van het water opgezocht. Onze rivieren en beken weerspiegelen dan ook een belangrijk deel van onze geschiedenis. In het Maasbekken zijn de oude watermolens een idyllisch stukje historisch erfgoed. De waterbeheerder houdt bij het uitvoeren van werken steeds rekening met de aanwezigheid van deze pareltjes.

Watermolens in het Maasbekken: het beschermen waard!

Het Maasbekken heeft een zeer rijk patrimonium aan watermolens. De meeste vinden we terug aan de Bosbeek, Abeek, Jeker en Itterbeek. Hiervan zijn er een groot aantal beschermd. Verschillende watermolens malen nog. Van andere zijn er enkel nog restanten.

Een prachtig gerestaureerde watermolen in het Maasbekken is de voorste Luysmolen, op de Abeek in het natuurgebied Stamprooyerbroek tussen Bocholt en Bree. Dit beschermd monument werd door de VLM aangekocht in het kader van een landinrichtingsproject en opnieuw maalvaardig gemaakt. De VMM nam de bouw van het stuwwerk aan de molen op zich. Ze legde ook een vistrap aan op de Abeek, waarlangs de vissen vrij kunnen passeren.

Ook de bijbehorende hoeve werd gerestaureerd en doet nu dienst als natuurwachterswoning. De stallingen werden omgebouwd tot een natuureducatief centrum bij het natuurgebied 'De Luysen'. De volledige site werd opgefrist en heraangelegd.



Genieten aan het water in het Maasbekken

Waar waterlopen stad- of dorpscentra passeren, zoals in Maaseik of Dilsen-Stokkem, is het heerlijk wandelen. Ook langs de kanalen in het Maasbekken zijn er voor fietsers en wandelaars op minstens één oever verharde jaagpaden. De toeristische federaties hebben hiervan gebruik gemaakt om, ver van het drukke wegverkeer, tal van fietsroutes van wegwijzers te voorzien. Deze jaagpaden maken deel uit van themafietsroutes, maar ook van de fietsknooppuntnetwerken die de voorbije jaren werden geïnstalleerd. Bij de provinciale toeristische federaties en de gemeentelijke VVV's zijn brochures beschikbaar van al deze routes.

Het Maasbekken, een paradijs voor fietsers en wandelaars

NV De Scheepvaart wil het waternetwerk en het netwerk van fiets- en wandelroutes beter op elkaar afstemmen. Daarom wordt er een transferpunt gerealiseerd aan de Zuid-Willemsvaart in Bree. Aansluiting op het fietsroutenetwerk Kempen en Maasland is gepland.

Ereplaats voor de Gemeenschappelijke Maas in Maaseik

NV De Scheepvaart en de stad Maaseik slaan de handen in elkaar om de Gemeenschappelijke Maas opnieuw een ereplaats te geven in de stad. De restauratie van de winterdijk van de Maas wordt door NV De Scheepvaart uitgevoerd. De stad richt de dijk in als wandelboulevard, vanaf de monding van de Zanderbeek in de Maas tot 1,5 km stroomafwaarts.

Vrietselbeek in Dilsen-Stokkem geherwaardeerd

De doortocht van de Vrietselbeek doorheen Lanklaar krijgt een grondige opknapbeurt. De beekoevers worden hersteld en overwelvingen weggehaald of gerenoveerd. Er komt ook een actieplan voor de vele overstorten.



2.4 Naar een betere waterkwaliteit in het Maasbekken

De kwaliteit van het oppervlaktewater in het Maasbekken ging er de afgelopen jaren gestaag op vooruit. Toch blijft het verder verbeteren van de waterkwaliteit een aandachtspunt. Hoewel het Maasbekken traditioneel beter scoort dan het Vlaamse gemiddelde, voldeed in 2003 nog steeds 44 % van de meetplaatsen niet aan de biologische basiswaterkwaliteitsnorm. In sommige waterlopen of op bepaalde trajecten is de waterkwaliteit zelfs zorgwekkend. Van de zijwaterlopen laat vooral de waterkwaliteit van de Jeker te wensen over. Ook de waterbodems, de grondwaterkwaliteit en de structuur van de waterlopen in het Maasbekken delen in het leed.

Verontreiniging voorkomen

Puntlozingen terugdringen

Waterverontreiniging moet in de eerste plaats zoveel mogelijk voorkomen worden aan de bron. Milieuvergunningen en handhaving zijn hierbij belangrijke instrumenten. Met behulp van modellen, die rekening houden met de milieukwaliteitsdoelstellingen en de draagkracht van de waterloop, bepalen de waterbeheerders welke lozingen van rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's) of bedrijven toegestaan zijn.

Schadelijke stoffen weren

Niet alleen afvalwater schaadt de kwaliteit van onze beken. Heel wat verborgen – we zeggen ook 'diffuse' – verontreiniging komt rechtstreeks of via de regen in het water terecht: chemische bestrijdingsmiddelen, meststoffen, zink van dakgoten, slijtagedeeltjes van autobanden... Ook afspoelende bodemdeeltjes voeren schadelijke stoffen mee naar de waterloop.

Veel van deze stoffen zijn schadelijk voor de organismen in en rond het water, en voor de mens zijn ze evenmin zonder gevaar. Gemeenten, provincies en andere overheden bouwen daarom het gebruik van bestrijdingsmiddelen fors af. Ze passen bij het onderhoud van het openbaar groen meer en meer milieuvriendelijke bestrijdingsmethoden toe. Ook de landbouwsector wordt gestimuleerd om het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen te beperken en op een milieuverantwoorde manier te bemesten.

Door te voorkomen dat deze stoffen in het water terechtkomen, houden we niet alleen het water, maar ook de waterbodems schoon. En dat betekent dan weer minder ruim- en baggerwerk voor de waterbeheerders.



Het afvalwater verder en efficiënt zuiveren

Grote rioleringswerken gooien het leven in onze steden en gemeenten vaak danig overhoop. Ook in het Maasbekken bouwen de gemeenten en het Vlaamse Gewest verder aan hun rioleringen. En ook de drinkwatermaatschappijen zijn betrokken partij. De gemeenten hebben sinds 1 januari 2005 immers de mogelijkheid om de praktische uitvoering van hun rioleringsbeleid aan hen over te dragen.

Het einde is nog niet in zicht. Om al het afvalwater uit de beken te halen, moeten we nog heel wat riolerings- en collectoren aanleggen. Ook heel wat bestaande woningen moeten hun afvalwater nog aansluiten op de riolering en hun hemelwater van de riolering afkoppelen.

De VMM, Aquafin en de gemeenten maken per gemeente een zoneringsplan op. Dit is een kaart die voor elke nog niet aangesloten wijk, straat of woning vastlegt of het afvalwater via de riool zal worden afgevoerd, dan wel behandeld wordt in een afzonderlijke behandelingsinstallatie aan de woning zelf. Op basis van het zoneringsplan zal een uitvoeringsplan worden opgemaakt. Dit duidt aan hoe en wanneer de riolering zal worden aangelegd en op welke manier het

rioolwater gezuiverd zal worden: in een gezamenlijke, grote installatie voor rioolwaterzuivering (RWZI), in een kleinschalige waterzuivering (KWZI) in de gemeente of in een individuele behandelingsinstallatie voor afvalwater (IBA).

Ook een goed onderhoud en beheer van de riolen is onmisbaar. Het water van beken, grachten, verharde oppervlakten (zoals straten en parkings) en daken koppelen we telkens zoveel mogelijk af van de riool. Het heeft immers geen zin om proper water naar de waterzuiveringsinstallatie af te voeren. Meer nog, het maakt dat de zuiveringsinstallaties minder goed functioneren.

Ook grondwater roept om bescherming

Grondwater is minder zichtbaar dan rivieren en beken en wordt daarom soms over het hoofd gezien in de strijd tegen vervuiling. Ten onrechte, want als onmisbaar deel van onze watervoorraad heeft het grondwater onze bescherming tegen verontreiniging meer dan nodig.

Via insijpeling van verontreinigd water, komen vervuilende stoffen in het ondiepe grondwater terecht. Maar ook de diepere watervoerende lagen kampen met kwaliteitsproblemen.

Een betere waterkwaliteit: wat kunt u zelf doen?

Schone beken en zuiver water zijn ook uw zaak: met tal van (kleine) ingrepen kunt u zelf een duit in het zakje doen!

- Het afvalwater van uw woning moet zijn aangesloten op de riool in uw straat. Lozingen via de tuin naar de beek zijn verboden! Zorg er ook voor dat u op de juiste manier bent aangesloten: op de riool en niet op de hemelwaterleiding.
- Grijp niet voor elke plaag of toepassing naar een chemisch middel. Doseer correct en probeer eens een milieuvriendelijke of natuurlijke variant uit. In het totaalplaatje scheelt dat een pak. Op www.zonderisgezonder.be staan heel wat milieuvriendelijke tips om onkruid en plagen te bestrijden.
- Ook als landbouwer of wanneer u aan het water woont, kunt u onze waterlopen mee beschermen tegen verontreiniging van buitenaf. Door bufferstroken aan te leggen langs de beek verhindert u dat bestrijdingsmiddelen, meststoffen en sediment naar de beek spoelen. Groene stroken langs het water ogen bovendien fraai en trekken bijzondere planten en dieren aan.

Aanpak verdunningsproblematiek in Kalmthout

De gemeente Kalmthout zal de Handelaarsbeek afkoppelen van de riolering aan de RWZI. Hierdoor zal minder verdund afvalwater in de zuiveringsinstallatie terechtkomen.

Sanering overstort op Kogbeek

De overstort aan het kasteel Ommerstein in het oorsprongsgebied van de Kogbeek stort veel vaker over dan toegelaten. De Kogbeek heeft hier weinig water en krijgt bijgevolg zeer hoge vuilvrachten te verwerken. Verschillende partijen ondernemen gerichte acties om het overstorten naar de Kogbeek te verminderen.

Verbetering slibafbraakprocessen

In de riolering van Val-Meer wordt veel slib afgezet. Dit zorgt voor verstopping in de riolering, en dus voor vertraging van de waterafvoer, wat wateroverlast kan veroorzaken. In Zichen ligt een klein wachtbekken dat water ontvangt van onder meer een champignonkwekerij. Hier komt zoveel slib in terecht, dat het water niet meer weg kan. Er wordt een project opgestart om het slib stelselmatig uit de rioleringen, de open (baan)grachten en de bezinkingsbekkens te verwijderen.

Project 'Oude Bunders'

De oorspronkelijke loop van de Kikbeek in Maasmechelen is ter hoogte van de industriezone 'Oude Bunders' verlegd. De beek is langs de N78 en de E314 volledig rechtgetrokken. Vanaf het industriegebied, dat pal aan de omgelegde beek grenst, wordt bij hevige regen veel water afgevoerd. Door dit water te bufferen op het industrieterrein, krijgt de Kikbeek minder water te slikken. Het gescheiden stelsel wordt gerenoveerd met buffering op de hemelwaterleiding.

Deze voorzieningen zijn broodnodig om Maasmechelen verder te beveiligen tegen wateroverlast. De doortocht van de Kikbeek door Oude Bunders krijgt in dit project ook een opknapbeurt.

Waterbodemerontreiniging aanpakken en dichtslibben van waterlopen voorkomen

In het Maasbekken komt relatief weinig bodemerrosie voor. Het probleem rijst wel op de hellende leemgronden ten zuiden van het Albertkanaal en in Voeren. Erosie berokkent niet enkel schade aan de landbouw, ook voor de waterlopen is het geen goede zaak. Die vertroebelen en lopen kans dicht te slibben, wat plaatselijk voor wateroverlast kan zorgen. Grasbufferstroken zijn een eenvoudig, maar werkzaam hulpmiddel om afstromend water, sediment en modder tegen te houden. Stroken gras worden op de akker ingezaaid en vormen daar een barrière voor water en modder. Ook een aangepaste bodembewerking, directe inzaai of de aanleg van dammetjes, soms in combinatie met een erosiepoel, zijn geschikte bestrijdingstechnieken. Daarnaast kan er in het najaar ook een groenbedekker worden ingezaaid om erosie te beperken. De bodem blijft dan gedurende de hele winter bedekt.

Een aantal gemeenten in het Maasbekken hebben een erosiebestrijdingsplan of werken eraan. Samen met de betrokken landbouwer wordt overlegd wat de mogelijke maatregelen zijn die hij kan nemen. De landbouwer kan hiervoor een beheerovereenkomst afsluiten met de Vlaamse Landmaatschappij. In ruil voor deze maatregel(en) ontvangt hij een jaarlijkse vergoeding. Op die manier kan

hij zelf gericht meewerken aan het landschap, de natuur en het waterbeheer in de buurt van zijn bedrijf.

Waar het noodzakelijk is, gaan de waterbeheerders de vervuilde waterbodems saneren. De meest dringende saneringen pakken we het eerst aan. Een waterbodemsanering is echter pas aan de orde wanneer er stroomopwaarts geen afvalwater meer in de waterloop terecht komt. Anders wordt het dweilen met de kraan open.

Bagger- en ruimingsspecie moet zoveel mogelijk verwerkt en hergebruikt worden als bodem of als bouwstof. Storten van specie kan enkel wanneer er geen andere mogelijkheid is. Het Sectoraal Uitvoeringsplan bepaalt dat de bagger- en ruimingsspecie van een bekken zoveel mogelijk binnen de grenzen van het bekken wordt verwerkt en afgezet.

Een schone waterbodem voor Dommel en Eindergatloop

De Eindergatloop is zwaar vervuild. Deze waterloop kreeg in het verleden afvalwater van het vroegere Union Minière (nu Umicore) te slikken en voert nog steeds verontreinigde stoffen naar Nederland. De vervuiling verspreidt zich over de hele Eindergatloop en heeft ook de Dommel aangetast.

De meest verontreinigde bedrijventerreinen zijn afgegraven en er wordt gezocht naar oplossingen voor de gronden die verontreinigd zijn met zware metalen. Ook de eerste saneringen van privéterreinen zijn gestart. Nederland dringt erop aan om ook de waterlopen zelf te saneren. De VMM zal het verontreinigde slib in de Dommel, stroomafwaarts van de Eindergatloop tot aan de Nederlands grens, verwijderen. De provincie Limburg zal op de Eindergatloop ter hoogte van Umicore een zandvang bouwen om sedimentatie en verontreiniging richting Nederland te beperken.

Bestrijding van wateroverlast en bodemerosie in de vallei van de Beek

In de vallei van de Beek in het buitengebied van Diets-Heur (Tongeren) ploegen de landbouwers de akkerpercelen om tot tegen de oevers. Tussen akkerland en waterloop ligt er geen bufferstrook. Hierdoor treedt erosie op.

De provincie Limburg gaat op de linkeroever van de Beek, tussen de twee wachtbekkens in het zuiden van Tongeren, een 10 meter brede oeverstrook inpassen. De bergingscapaciteit van het wachtbekken 'Diets-Heur 1' wordt vergroot. De Beek wordt in een natuurlijk meanderend patroon naar het laagste punt in de vallei gebracht, momenteel ligt daar de ruilverkavelingsweg.

Werken aan de ecologische kwaliteit

Structuurherstel: drie keer winnen

In het verleden werd de vrije loop van de waterlopen in het Maasbekken aanzienlijk beknot. Door onnodige rechttrekkingen en harde oeververstevingen, inbuizingen en stuwen zijn veel van onze waterlopen hun veerkracht helemaal kwijt. En ook de natuur in en rond de waterlopen heeft het moeten bekopen. Door de waterlopen in het Maasbekken hun oorspronkelijk karakter terug te geven, willen de waterloopbeheerders het kwaad verhelpen.

Elke waterloop heeft van nature een zelfreinigend vermogen. Dit zelfreinigend vermogen kunnen we versterken door de waterloop te laten hermeanderen, overwelingen open te breken, groene oeverstroken te voorzien en de beek terug in verbinding te brengen met haar oevers en vallei. Ook poelen, hagen, houtkanten, struiken en bomen in de omgeving van de waterloop hebben hun nut.

Door de waterlopen in hun natuurlijke staat te herstellen, winnen we driemaal. Het zelfreinigend vermogen van de waterloop neem toe, de natuur leeft op én het water krijgt weer meer ruimte. Werken aan de ecologische kwaliteit gaat dus hand in hand met een duurzame aanpak van wateroverlast.

Herstel van de Jeker in 'De Kevie'

In 1968 werd de Jeker via een korter traject naar de Oude Jeker geleid. Een deel van de oorspronkelijke bedding werd gedempt en de rest kwam grotendeels droog te staan. De Oude Jeker werd verbreed, verdiept en rechtgetrokken. Door deze ingrepen ging de structuur- en habitatkwaliteit van de waterlopen sterk achteruit, daalde het grondwaterpeil en verdroogde de vallei. Ook kwam het waterrad van de watermolen in Blaar droog te staan.

Het Vlaamse Gewest wil de Jeker in zijn oorspronkelijke staat herstellen. Het Landschapspark 'De Kevie' in Tongeren is de plaats bij uitstek voor dit project. Dit zeldzame stukje natuur in Haspengouw is een erkend natuureservaat en ligt in Habitatrichtlijn- en VEN-gebied. Het is de bedoeling om in 'De Kevie' de Gedempte Jeker en haar oude meanders weer in te schakelen. De Flotsbeek en de Verbindingsbeek worden minder diep gemaakt om het gebied opnieuw te vernatten. De natuurlijke structuur van de Oude Jeker wordt hersteld. Zo kunnen de habitats in en rond de waterlopen zich opnieuw ontwikkelen.



Herstel oude meander van de Aa

De provincie Antwerpen onderzoekt de mogelijkheden om een oude meander van de Aa opnieuw aan te sluiten. Deze meander ligt in Ravels, net stroomopwaarts van de samenvloeiing met de Boerenbondloop. De Aa krijgt zo haar vroegere loop gedeeltelijk terug.

Kansen voor de Weerijis

Op het Groot Schietveld te Brecht/Wuustwezel liggen nog enkele oude meanders van de Weerijis. Het Vlaamse Gewest en de provincie Antwerpen onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om ze opnieuw aan te sluiten op de waterloop. Ook enkele stuwen op de Weerijis, die momenteel de vrije vismigratie verhinderen, worden aangepast. Aan de Pidpa-stuw op de Weerijis (Schietveldweg in Wuustwezel) neemt de provincie Antwerpen het initiatief een nevengeul aan te leggen die gedeeltelijk de oude meanders zal volgen. De stuw in de hoofdwaterloop blijft, maar vissen zullen deze hinderpaal voorbij kunnen langs de

De Mark mag weer kronkelen

Momenteel loopt een Interreg-project voor de Mark dat aandacht besteedt aan beekherstel, oeverzones, recreatief medegebruik, hermeandering, het ecologisch beheer van de vallei en de sanering van vismigratieknelpunten.

De eerste fase van het project richt zich vooral op hermeandering. Het herstel van oude bochten geeft de beek haar natuurlijke structuur terug. Tegelijk leveren meanders een belangrijke bijdrage aan het vasthouden, bergen en vertraagd afvoeren van water.

De waterloopbeheerder gaat de oude meanders op de Mark opnieuw inschakelen. Deze bevatten nu alleen stilstaand water, maar zullen binnenkort de nieuwe hoofdloop van de Mark vormen. De huidige loop blijft als nevengeul bestaan om in extreme situaties het teveel aan neerslag af te voeren. Vijf gedempte meanders worden weer vrijgegraven en in gebruik genomen als hoofdwaterloop. Ook hier blijft de huidige waterloop als nevengeul bestaan om piekafvoeren op te vangen. Ten slotte worden in de Mark keerkribben aangebracht. Deze verkleinen de doorsnede van de waterloop, wat de vorming van nieuwe meanders in de hand werkt.



De herwaardering van de Warmbeek

De VMM plant de ecologische herinrichting van de benedenloop van de Warmbeek in Hamont-Achel. De mogelijkheid tot hermeandering wordt onderzocht stroomopwaarts de Achelse Kluis. Ter hoogte van de watermolen 'T Mulke' bekijkt men of vrije vismigratie mogelijk is.

De vallei van de Warmbeek kampt op het grondgebied van Grote-Brogel lokaal met verdroging. Op verschillende plaatsen werden maatregelen genomen om de drainage in te perken en het water in de vallei vast te houden. De waterloopbeheerder past haar beheer aan om het hemelwater vertraagd af te voeren en fauna en flora te laten ontwikkelen. Maai- of ruimingswerken aan de beek worden slechts uitgevoerd als dat echt noodzakelijk is. De inspoeling van mest- en bestrijdingsstoffen wordt teruggedrongen met oeverstroken.

Herstel van de Vrietselbeek

De vroegere bovenloop van de Vrietselbeek in 'Het Greeven' is door de mijnverzakkingen van stroomrichting veranderd. De waterloop wordt nu gevoed met kanaalwater. De waterloopbeheerder wil bekijken of het haalbaar is bronwater uit 'Het Greeven' op te pompen. De Vrietselbeek krijgt zo opnieuw zuiver, voedselarm bronwater, en niet langer voedselrijk kanaalwater.

In de benedenloop, tussen de Rijksweg en de Oude Maas, zet de provincie Limburg een project rond beekinrichting op het getouw, in samenwerking met de stad Dilsen-Stokkem. Daarbij worden de oevers natuurvriendelijker heringericht met bufferstroken. Hermeandering is gepland en de bestaande vispassage met Maaskeien wordt aangepast.





Vissen de vrijheid geven

Vissen verplaatsen zich van de ene leefruimte naar de andere om zich te voeden, zich voort te planten of om de winter door te brengen. We spreken van vismigratie. Op onze waterlopen zijn er echter heel wat hindernissen voor vismigratie, zoals stuwen, watermolens en bodemvallen.

De vismigratieknelpunten op onze waterlopen moeten tegen 2010 weggewerkt zijn, zo stelt het decreet integraal waterbeleid. En infrastructuurwerken mogen niet voor nieuwe knelpunten zorgen.

In de bres voor de biodiversiteit

De natuur is er in heel Vlaanderen, en ook in het Maasbekken, de laatste decennia niet op vooruitgegaan. Bepaalde planten- en diersoorten en hun leefomgeving vragen bijzondere aandacht, omdat ze sterk in aantal verminderen of zelfs met uitsterven bedreigd zijn. Om zeldzame vissoorten en internationaal belangrijke dier- en plantensoorten in en aan het water te behouden, is er voor het Maasbekken een programma met gerichte maatregelen in de maak. Vanzelfsprekend is een goede waterkwaliteit één van de basisvereisten.

Meer en meer treffen we in onze streken uitheemse planten en dieren aan. Geen goede zaak voor onze natuur, want het succes van deze soorten gaat vaak ten koste van inheemse soorten. Uitheemse planten kunnen bovendien aanleiding geven tot problemen bij het praktische beheer van de waterlopen. De waterloopbeheerders slaan dan ook de handen in elkaar om de sterk woekerende uitheemse planten uit de beken weg te halen.



Vismigratieknelpunten voor de bijl

De waterloopbeheerders leveren heel wat inspanningen om komaf te maken met de belangrijkste vismigratieknelpunten.

Voor de vissen is het van belang dat ze vanuit de Maas de zijwaterlopen kunnen opzwemmen, zoals de Abeek, de Zanderbeek en de Witbeek. Ook de talrijke watermolens op de Bosbeek, de Abeek, de Jeker en de Itterbeek zorgen ervoor dat de gebieden bovenstrooms niet bereikbaar zijn.

Binnen het stroomgebied van de Voer worden de Voer, de Noorbeek en de Veurs aangeduid als prioritaire waterlopen voor het saneren van vismigratieknelpunten. Op deze waterlopen zijn er heel wat barrières die de vrije vismigratie van de Maas naar de Voer verhinderen. De waterloopbeheerder zal deze ongedaan maken op het ogenblik dat de geplande overstromingsgebieden aan het kasteel van Ottegroeven en stroomopwaarts de straten Berg en Knap worden aangelegd. De vismigratieknelpunten op de Noorbeek afwaarts de Molenhoeve tot aan de monding in de Voer worden ook allemaal opgelost.

De provincie en de gemeenten willen de duikers en de bodemvallen op de Ziepbeek in Maasmechelen en Lanaken verwijderen, omdat deze de vrije vismigratie in de weg staan. De populatie van beekprik kan dan haar leefgebied uitbreiden en stroomminnende vissen kunnen vanuit de Maas de Ziepbeek opzwemmen. Een voorbereidend onderzoek brengt de knelpunten en oplossingen in kaart.

Ook op de Mark werken de waterloopbeheerders aan vrije vismigratie. Binnen het Interreg-project onderzoeken ze de aanleg van een visvriendelijke passage ter hoogte van stuwen en bodemplaten. Om het vismigratieknelpunt aan de Laermolen in Hoogstraten te saneren, wordt voorgesteld om een visdoorgang als nevengeul aan te leggen over de linkeroever van de Mark.



Meer natuur aan de waterlopen: wat kunt u zelf doen?

- U kunt ook zelf een steentje bijdragen om de waterlopen een natuurlijkere structuur en meer ruimte te geven. Zo bent u verplicht een strook van vijf meter langsheen de waterloop vrij te houden. Deze strook hebben de waterloopbeheerders nodig om de beken te kunnen onderhouden. Houd deze zone dus vrij van hoge afrasteringen, houtstapels, tuinhuisjes en plant hier geen struiken of bomen zonder toelating.
- Ook afval in beken is een oud zeer en kan bijdragen tot overstromingen. Sluikstorten (van groenafval, puin,...) is dan ook absoluut verboden.
- Hebt u als landbouwer gronden aan het water, dan kunt u de natuur een handje toesteken door bufferstroken aan te leggen. U kunt hiervoor een beheerovereenkomst sluiten met de Vlaamse Landmaatschappij. Meer informatie is terug te vinden op www.ehorizon.be.
- Meld uitheemse planten in de beek onmiddellijk aan de waterloopbeheerders. U kunt hiervoor terecht bij het provinciebestuur, bij de gemeente of bij het bestuur van de polder of de watering. Er bestaat een brochure die u kan helpen om de meest risicovolle soorten te herkennen. Deze is te vinden op de website www.mina.be/uploads/water_exoten.pdf

Natuurrichtplan Hoge Kempen

Het Vlaamse Gewest werkt aan een natuurrichtplan dat aandacht heeft voor de natte natuur en de waterlopen in het oosten van de provincie Limburg. Het omvat het oostelijk deel van het Kempisch Plateau dat vooral uit bossen en heide bestaat. Deze gebieden liggen in VEN-gebied, worden Europees beschermd of zijn groen ingekleurd op het gewestplan of de Bijzondere Plannen van Aanleg.

Het natuurrichtplan zal aangeven welke richting de natuurbeheerders met de natuur in deze gebieden uit willen en welke maatregelen en acties daarvoor nodig zijn. De waterloopbeheerders van het Maasbekken engageren zich om deze acties mee uit te voeren. Bijzondere aandacht moet gaan naar de water- en structuurkwaliteit van Ziepbeek en Asbeek, omdat hier nog enkele populaties van de zeldzame beekprik leven. De provincie Limburg lanceert ook, samen met de gemeente Lanaken, enkele projecten om de valleien van Ziepbeek, Asbeek, Kewithbeek en Berkenbeek te vernatten.



2.5 Duurzaam omgaan met water in het Maasbekken

Water is een onmisbare grondstof voor onze samenleving. Tot nu toe zijn we echter weinig zorgvuldig met onze waterreserves omgesprongen. Ook in het Maasbekken worden aanzienlijke hoeveelheden grondwater opgepompt. Het grootste deel hiervan is bestemd voor de drinkwaterproductie.

De laatste tien jaar is de hoeveelheid grondwater die de gezinnen, de industrie en de landbouw gebruiken, in heel Vlaanderen al lichtjes verminderd. Een duurzaam watergebruik vraagt echter bijkomende inspanningen van alle sectoren.

Algemeen kunnen we de druk van de ketel halen door minder grond- en leidingwater te gebruiken. Dit hoogwaardige water houden we voor toepassingen die een zeer goede kwaliteit vereisen: om van te drinken, voor de productie van voedingsmiddelen of voor onze persoonlijke hygiëne. Voor ander gebruik (kuisen, spoelen, wassen, sproeien, ...) kunnen we alternatieve waterbronnen aanspreken, zoals hemelwater, oppervlaktewater, gezuiverd afvalwater.

Voor het Maasbekken moet onderzocht worden of het geëvacueerde grondwater en het bemalingswater uit de mijnverzakkingsgebieden als alternatieve waterbron kunnen gebruikt worden. Momenteel wordt dit water nog afgevoerd naar de Zuid-Willemsvaart of de Maas.

Vlaamse strategie voor watervoorziening en watergebruik in de maak

Om de watervoorziening in Vlaanderen te kunnen verzekeren, werkt het Vlaams Gewest samen met een aantal partners aan een Strategische Visie voor Watervoorziening en Watergebruik. In deze visie wordt de vraag naar grond-, oppervlakte-, drink- en tweedecircuitwater afgestemd op het aanbod aan water. Dit plan zal als basis dienen om herstelprogramma's uit te werken om de grondwatervoorraden te beschermen. Zo blijft er ook in de toekomst voor alle gebruikers voldoende water van geschikte kwaliteit beschikbaar.

Een laagwaterstrategie voor het Albertkanaal en de Kempense kanalen

Het Albertkanaal en de Kempense kanalen worden uitsluitend met Maaswater gevoed. Bij lage afvoeren wordt het beschikbare debiet bepaald door het Maasafvoeroverdrag. In deze laagwaterperiodes is het essentieel om over een zogenaamde 'laagwaterstrategie' te beschikken, een crisisplan dat de beheerder kan gebruiken als leidraad tijdens langere periodes van watertekort.

In opdracht van NV De Scheepvaart stelt het Waterbouwkundig Laboratorium laagwaterstrategieën op. Daarin wordt eerst gekeken naar effectgerichte maatregelen gedurende (of anticiperend op) periodes van watertekorten. De maatregelen worden uiteindelijk gecombineerd tot een laagwaterstrategie.

Duurzaam omgaan met water: wat kunt u zelf doen?

De huishoudens zijn echte grootverbruikers als het op water aankomt. Spaarzaam omgaan met water is dus een must, willen we onze waterreserves behouden. 'Veel kleintjes maken een grote' is ook hier een waarheid. Lekkende kranen repareren, spaardouchekoppen installeren, ... Al deze maatregelen zijn echt de moeite waard.

U kunt ook het hemelwater dat u zelf opvangt, nuttig gebruiken in en om het huis. Hemelwater leent zich bijvoorbeeld goed voor het poetswerk, het toilet, de wasmachine, het sproeien van de planten, het wassen van de auto...

Voor meer tips over spaarzaam watergebruik kunt u een kijkje nemen op de website www.waterloketvlaanderen.be.





Voor meer informatie

CIW-Secretariaat

p/a VMM

A. Van de Maelestraat 96

9320 Erembodegem

T 053-72 65 07

ciw-sec@vmm.be

Secretariaat Maasbekken

p/a De Scheepvaart

Havenstraat 44

3500 Hasselt

T 011 29 84 58

maas-sec@descheepvaart.be

Secretariaat waterschap Mark en Weerijds

p/a Provincie Antwerpen

Dienst waterbeleid

Waterschapsteam

Koningin Elisabethlei 22

2018 Antwerpen

T 03 240 54 67

waterschap@admin.provant.be

Secretariaat waterschap Dommel en Warmbeek

Secretariaat waterschap Jeker, Heeswater en Voeren

Secretariaat waterschap Noordoost Limburg

Secretariaat waterschap Centrale Maasvlakte

p/a Provincie Limburg

3de Directie, Afdeling Infrastructuur,

Sectie Waterlopen

Universiteitslaan 1

3500 Hasselt

T 011 23 73 69

sbeyen@limburg.be

De waterbeheerplannen in openbaar onderzoek

MAASBEKKEN

22 november 2006 - 22 mei 2007

Colofon

COORDINATIE EN EINDREDACTIE

Mich De Clercq, Kathy Haustraete, Sophie Puype

SAMENSTELLING

Steven Beyen, Wim Boonen, Eline Bouveroux, Liesbeth Bruyndonckx, Mich De Clercq, Kathy Haustraete, Sophie Puype, Wendy Van Dijk

COPYWRITING

Katelijne Norga

LAY-OUT

Vanden Broele, Dries Vermaut

FOTOGRAFIE

Yves Adams, Eline Bouveroux, Herman Gielen, Kristof Lantmeeters, Werner Mennen, Guy Vandereycken, VMM-archief

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Frank Van Sevencoten, voorzitter CIW

DEPOTNUMMER

D/2006/6871/029

Deze brochure is onderdeel van een reeks. Van elk van de 11 bekkens is een vergelijkbare brochure gemaakt. Aanvragen en downloaden kan via www.volvanwater.be of via het Waterloket (0800 99 004).

SAMEN WERKEN AAN WATER



Integraal Waterbeleid
Maasbekken